

Tako je vse še odprto: slovenska civilna družba še ni zmagala nad monolitno državo v Sloveniji, prišla je šele na križišče, na katerem se odloča o nadaljnjih sredstvih in poteh. Če bo kaj spremenila v dogledni prihodnosti – prek množice prehodnih oblik, vzemimo sodelovanja njenih predstavnikov na splošnih neposrednih volitvah – bo tudi prihodnost Slovenije na kritični točki razvitosti obetavnejša in samobitnost Slovencev dolgoročno zavarovana.

Pismo iz mojega mlina

Andrej
Novak

Pisatelj Amos Oz pravi, da v Izraelu divja »permanentna verbalna državljanska vojna«. Natanko to velja tudi za Jugoslavijo. Toda razlika, in to velikanška, med Izraelom in Jugoslavijo je v tem, da se v Izraelu vsi, ki v tej verbalni vojni sodelujejo, strinjajo, da mora Izrael ostati demokratična država, pri nas pa ne. V tem je tragedija posttitovske Jugoslavije, ki se po mentaliteti vrača v predindustrijsko

dobo balkanskih fevdov in boja za prevlado.

Tonemo v živi pesek lastne obsedenosti in zaslepljenosti. Politična elita, ki je v celoti korakala na čelu družbe na poti v to močvaro, ko smo mislili, da gremo čez Rdeče morje v obljubljeni deželo, zdaj napada opozicijo, češ da se bori za oblast. Ta ista elita se bori za oblast s kremplji in zobmi ali pa jo enako brani. To je boj verskih ločin brez vere – staro so zavrgle, nove nimajo.

V vzhodnem delu države je v jurišu na oblast vse dovoljeno, namen posvečuje sredstva. Vedno znova se ponavlja isti recept – zborovanja, demonstracije, zahteve po vedno novih odstopih, ki se širijo v koncentričnih krogih najprej po občinski ravni, od zveze komunistov do zveze borcev, potem pa od občinske ravni do republiške. Dopisniku, ki se je nedavno vrnil iz Titograda, so voditelji črnogorske narodne renesanse izjavili, da je bilo staro vodstvo, ki je padlo v znamenitih januarskih dogodkih, zbirokratizirano in je zapiralo pot v pravi komunizem. Da je bilo zbirokratizirano, verjamem, da je zapiralo pot, tudi – toda v pravi komunizem? V kateri – ruski, kubanski, albanski, v kitajski, Stare ali Nove zaveze? Še najbolj vse skupaj spominja na veliko kitajsko kulturno revolucijo.

Tudi v Novem Sadu so mi po julijskih dogodkih ljudje, ki jim nikakor ne bi mogli očitati, da so miloševićevci, zatrjevali, da bi bil tudi Milošević boljši od starega, docela skorumpiranega vodstva. Nekdo mi je bridko potožil, da se v razmerah, kakršne so bile, na rzsodbe pokrajinskega vrhovnega sodišča ni bilo mogoče pritožiti nikamor več, če pa bi obstajalo še vrhovno sodišče SR Srbije v Beogradu, bi bila na voljo še ena možnost.

Toda novo vodstvo je že na prvih korakih pokazalo, da v njem prevladujejo sile, za katere je politika permanentna vojna, v kateri poznajo samo eno taktiko – juriš, in samo enega sovražnika – vse, ki mislijo drugače od njih. Porušiti je treba vse, kar ovira pogledu, da bi zletel čez ruševine preteklosti v svetlo prihodnost. Močno dvomim, da bodo poslej pritožbe na

vrhovno sodišče v Beogradu proti temu kaj zalegle. Kadija te tuži, kadija te sudi – samo v drugi barvi oblačil.

In vendar bi po isti logiki, po kateri so Srbi zahtevali Šuvarjevo glavo, potem ko ni izpolnil njihovih pričakovanj, moral že zdavnaj leteti tudi Milošević, kajti s prostim očesom ni mogoče videti, da bi bila bilanca njegovih dosežkov kaj boljša od Šuvarjeve. Toda Milošević se zavaruje tako, da zmeraj prvi napade – garnitur, ki jih lahko zamenjuje njegov spontano tekoči buldožer ljudskega gneva, pa seveda ne manjka. Malone vsa vodstva, vključno z zveznim, so zbirokratizirana, šibka in zmedena. Ne predsedstvo države ne predsedstvo partije ne zvezne vlade, ki so se doslej izmenjavale, nimajo pojma, kako rešiti krizo, ki davi državo. Zahteve po čistosti komunizma se prepletajo z zahtevami po uvajanju nekakšnega državnega kapitalizma. Redke pobude za drugačno pot iz krize se izgublajo v mrtvilu forumov, ki s svojo inertnostjo omogočajo, da se prebija moč namesto misli, sila namesto razuma. In tako smo prišli v položaj, ko so v velikem delu države že prevladale sile, ki so znale nacionalno zovoljo Srbov in socialni srd prebivalstva v manj razvitem delu Jugoslavije povezati v populistično-demagoški val, ki se mu z demokratičnimi sredstvi ni mogoče učinkovito upreti, kar je zgodovina doslej že nič kolikokrat pokazala. Tem teže bi bilo to v državi, kjer so institucije tako ali tako že prirojene enodimenzionalnemu političnemu sistemu.

Toda pot, ki jo predlaga Milošević – in to je treba zdaj jasno in glasno povedati – nas ne more pripeljati drugam kot v diktaturo, z Miloševićem ali brez njega. Diktaturo, ki bi nemara lahko kratkoročno celo umirila položaj, lahko bi dosegla celo nekaj začetnih uspehov, toda dolgoročno bi nas pahnila še za najmanj deset, dvajset ali še več let nazaj za Evropo, za katero smo že tako ali tako toliko zaostali, da postajamo dejansko zanjo docela nezanimivi.

Res je, da je bil odpor proti tej politiki buldožerja, ki ga ženeta motorja srbskega nacionalizma in socialističnega fundamentalizma, slab. V Srbiji je svobodomiselná skupina okrog Dobrice Čosića tako rekoč obmolnila, ker je očitno podlegla čarobni piščali Miloševićevega nacionalizma. Hrvaška, ohromela od travm prejšnjega desetletja, se je zganila šele tedaj, ko so Srbi začeli napadati Šuvarja in rovariti med Srbi, ki živijo na Hrvaškem. Slovenija, osamljena s svojimi predlogi za rešitev krize, jih nenehno dobiva po glavi kot dežurni grešni kozel, ki je kriv za vse, kar je danes narobe v Jugoslaviji. Medtem pa je Srbija, ki je zdaj ena država s tremi delegacijami v zvezni skupščini, kar je vredno toliko, kot bi imela Sovjetska zveza 30 Belorusij v generalni skupščini Združenih narodov, ustvarila glasovalni stroj, ki lahko kadarkoli onemogoči Markovićevo vlado.

Nič dobrega, nič vedrega, nič junaškega ne vidim v teh časih v Jugoslaviji. Sem iz generacije, ki je začela ustvarjati s polno močjo kmalu po vojni, zasluge pa je morala nenehno pripisovati generaciji, ki nam je priborila svobodo in si je zato potem lastila neomejeno oblast, dokler se nismo do vratu znašli v težavah. Kučanovi politični generaciji so šele tedaj priznali polnoletnost in ji položili v roke skrb za usodo države. In če smo to dobili kot vezilo od naših očetov, se hkrati izpostavljamo očitkom naših sinov, ki so bolj borbeni od nas in stopajo v življenje z veliko večjo negotovostjo, da smo jih prav mi pripeljali v slepo ulico.

Najsi se tedaj še tako trudim, da ne bi izgubil upanja v prihodnost, mi črv dvoma, ki gloda v srcu, pravi, da bo na Balkanu v prihodnjih generaci-

jah tudi v najboljšem primeru slabo. Veselim se poskusov demokratizacije v Sloveniji in verjamem vanje, vendar se spričo slovenske osamljenosti v Jugoslaviji pa tudi spričo slepomišenja in programske revščine, ki spremlja dosedanja dialog med oblastjo in opozicijo v Sloveniji, sprašujem, ali bo lahko politični pluralizem sploh kdaj resnično zaživel. Ne morem se dovolj načuditi državljanškemu pogumu mnogih Slovencev, hkrati pa tudi temu, kako hitro smo se pripravljene zadovoljiti s samozadovoljno podobo o svoji superiornosti v Jugoslaviji, o carinarnicah na Kolpi, in to v Evropi, ki dejansko čedalje bolj odpravlja meje in se spreminja v celino kultur, ki se povezujejo med seboj v vseh smereh kot medsebojno se dopolnjujoče vezne posode. Ne bodo nas rešile carinarnice na Kolpi, rešijo nas lahko edino evropska pravila igre za vso Jugoslavijo. Treba je torej črpati moč iz brezupa, kot toplotna črpalka srka energijo iz mrzle zimske zemlje. S hladno glavo in mirnim, pragmatičnim pristopom gasiti nizkotne strasti, ki se bodo oglašale čedalje glasneje, čim dlje bo trajal ta spopad v državi. Javno dati pobudo za sestanek republiških vodstev in novega predsednika vlade in s pogajanjem doseči sporazum o novi gospodarski politiki, ki naj jo izvaja zvezni izvršni svet. Doseči kompromis o minimalnem skupnem imenovalcu, skleniti pakt o nenapadanju, ki naj omogoči vlado, v katero je treba dati najboljše ljudi, da bo izvajala dogovorjeni program.

Tudi ta narod, ki je v Črni gori, je v bistvu sit otrobov in si želi delo in vsakdanji kos kruha, sit je parol in si dejansko želi oblast, ki bi omogočila, da bi si sam ustvarjal svobodno, mirno in človeka dostojno življenje. Toda medtem ko se razplamtevajo ognji pod kotli nacionalizma in socialnega nezadovoljstva, se sprašujem, ali je sploh še mogoče sprostiti prvobitno energijo ljudi in se izvleči iz pajčevine, v katero smo se zapletli v desetletjih? Ni mar edina rešitev, da se zatečem v svoj mlin in stoično opazujem svet okrog sebe? In vendar, kako grozno, da se mora človek ukvarjati s takimi mislimi sredi Evrope, ki kljub zablodam in tavanju vendarle utira pot v neko novo civilizacijo, okrog nas pa divjajo sile zla in brezumja. V nekem smislu bi bilo res treba pustiti vse in začeti znova kot Židje v Palestini. Žejni smo prišli čez vodo in zdaj se sprašujemo, kje je naša objubljenca dežela.

Razkroj novinarske etike

Janez
Stanič

Trenutno je v Jugoslaviji več kot dovolj stvari, zaradi katerih človeka boli glava, navdajata ga skrb in strah. V tej neprijetni gneči pa je tudi nekaj, kar me osebno še zlasti grize, ker grobo in uničujoče posega hkrati v nekatere profesionalne in zasebne vrednote, s katerimi živim že desetletja.

Gre za etiko javne besede na splošno in v tem okviru tudi za etiko političnega boja.

Z Miloševićem prihodom na oblast in uveljavitvijo nove politike v Srbiji je prišlo v srbski politiki in v pomembnem delu srbskega tiska – pri tem prednjačijo izdaje hiše Politike – do popolnega razpada najbolj elemen-